

GAP' DA ARAZİ DÜZENLEME SORUNLARI

Prof. Hüseyin ERKAN
(Şanlıurfa)

1. GİRİŞ

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) bölgesi, Türkiye'nin güneydoğu bölgesinde 8 ili (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak) içine alan bölge olarak tanımlanmaktadır.

GAP Bölgesinin 1985 yılındaki kişi başına gayrisafi bölgesel hasılası, Türkiye ortalamasının yarısı dolayındadır. Bölge'nin yüzölçümü (75.358 km²) ülke yüzölçümünün % 9.7'si kadar olmasına karşılık, Bölgedeki çok kaliteli tarım toprakları ülkemiz tarım topraklarının 1/5'i dolayındadır. Bölgenin ve özellikle halen arazi düzenleme çalışmalarının yürütüldüğü HARRAN OVASI'nın toprakları, Yukarı Mezopotamyanın verimli ve kaliteli topraklarıdır.

Bu veriler dikkate alınarak, GAP Master Planı'nda da, GAP bölgesi kalkınmasının itici gücü tarımsal kesim olarak belirlenmiş ve tarımın itici gücü de sulama olarak ortaya konmuştur. Sulama faaliyetlerinin arazi düzenleme ile birlikte ele alınması anlayışı da, yine Master Plan öngörülerindedir.

Türkiye genelinde sulanabilecek tarım topraklarının tüm tarım topraklarına oranı % 31 iken GAP bölgesinde tarımda kullanılan 3.1 milyon ha'lık tarım alanının % 54'lük kısmı olan 1.7 milyon Ha alan sulanabilir niteliktedir. Bu oran, Türkiye geneli dikkate alındığında, bölgenin sulama bakımından büyük potansiyele sahip olduğunu açık bir biçimde göstermektedir. GAP bölgesinde, sulama ve dolayısıyla arazi düzenleme yapılması programlanan toprak miktarı da, sulama alanına uygun olarak, 1,7 milyon Ha'dır.

Gap bölgesinde sulama projelerinin tamamlanma tarihi ve dolayısıyla arazi düzenleme faaliyetlerinin tamamlanma tarihi, ilk programlarda 2002 yılı olarak alınmıştır. Bu program esas alınırca, GAP bölgesinde bundan sonraki her yıl, kabaca 170.000 Ha alanın arazi düzenleme çalışmalarının tamamlanması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

2. SULAMA-ARAZİ DÜZENLEME

Sulama ve arazi düzenleme faaliyetlerinin birbirlerine paralel biçimde projelendirilmesi ve uygulanması gereklidir. Bu anlayış, GAP Master Planı'nda da temel ilke olarak benimsenmiş ve URFA-HARRAN sulama projesinin tamamlanma tarihi ile Harran Ovası arazi düzenleme çalışmalarının tamamlanma tarihi 1992 yılı sonu olarak belirlenmiştir.

Sulama projelerinin arazi düzenleme çalışmalarından daha önce tamamlanması durumunda;

- * esasen Türkiye için çok parçalı durumda bulunan tarım toprakları daha da parçalanır, şekilleri bozulur, dolayısıyla sulamadan amaçlanan verim elde edilemez,
- * ya da, sulama kanal ve kanaletleri, tarla sınırlarını izleyecek biçimde projelendirilir; bu takdirde de, sulama kanal ve kanaletlerinin tesis maliyetleri çok artar ve sulama suyu ihtiyacı ve kaybı da çok daha yüksek olur.

Sulama projelerinin arazi düzenleme çalışmaları sonrası uygulanması durumunda da;

- * arazi düzenleme projeleri ile tarımsal işleme açısından düzgün hale getirilen, mülkiyet sorunları giderilen ve uygun ulaşım ağı kurulan tarlalar, tek-rar parçalanır şekilleri bozulur.

Bu nedenlerle, sulama ve arazi düzenleme faaliyetleri, kesinlikle birbirlerine paralel biçimde projelendirilmeli ve yürütülmelidir.

3. GAP' da ARAZİ DÜZENLEME'nin AMAÇ ve KAPSAMI

Arazi Düzenleme (yada Arazi Toplulaştırma), GAP bölgesi tarım kesimi için, aşağıdaki ilkeler içinde ve yine aşağıda sayılan hizmet ve tesislerin projelendirilmesi ve yapımını ele almaktadır.

- * Sulama-drenaj ve arazi düzenleme faaliyetlerinin birlikte ele alınması ve eşgüdüm içinde uygulanması,
- * Sulamanın zaman içinde oluşacak çoraklaşma, kalkerleşme vb. olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak üzere drenaj sistemini projelendirmek,
- * Köyler arası, köyiçi ve tarlalar arası uygun ve daha nitelikli bir ulaşım ağının kurulması, her tarlanın en az bir kenarından ulaşım ağına bağlanması,
- * Sulama hizmetlerinden verimli biçimde yararlanabilmek için arazi düzlemesi (tesviye) yapmak,
- * Bölgenin çok değerli tarım topraklarının en uygun bitki üretiminde kullanılabilmesi amacıyla arazi kullanım planlaması yapılması,
- * Köy yerleşim alanının yeniden düzenlenmesi, planlı biçimde köy gelişme alanları ayrılması ve köy imar planı oluşturulması,
- * Ekonomik üretime imkan vermeyecek şekilde parçalanmış ve çok hisseli durumda bulunan tarım topraklarının bir araya getirilmesi ve düzgün şekilli tarlalar halinde birleştirilmesi,

- * Az topraklı yada topraksız tarım işletmelerinin yeter düzeyde (bölge için sulu topraklarda 60 dekar kuru topraklarda 200 dekar ortalama verimli toprakla) tarım toprağına kavuşturulması,
- * Büyük tarım işletmelerine onlara bırakılacak toprakların belirlenmesi ve ayrılması,
- * Devlet kaynakları ile gerçekleştirilmekte olan sulama- drenaj tesisleri, yol ve diğer köyün ortak kullanım alanları için gerekli olacak toprak ihtiyacının bütün toprak sahiplerinden eşit oranda kesinti yapılarak karşılanması,
- * Bölge için ve ortak kullanım tesis ve alanları için yapılacak kamulaştırma işlem ve masraflarının ortadan kaldırılması,

Sulama sonucu beklenen tarım verimine ulaşılabilmesi için, tarlaii hizmetleri olarak tanımlanan arazi düzlemesi, tarla drenajı, tuzlu ve çorak arazilerin ışlahı, tarlaii yollarının projelendirilmesi, toprak koruması, taş toplama vb. hizmet ve yatırımların da tamamlanması gerekmektedir. Bu hizmetler ise, arazi düzenleme çalışmaları içinde ya da arazi düzenleme projeleri tamamlandıktan sonra yerine getirilebilecek hizmetlerdir. Dolayısıyla, ekonomik ve verimli bir sulama ve sonuçta verimli bir tarım üretimi gerçekleştirilebilmesi, tarlaii geliştirme hizmet ve yatırımlarının da tamamlanmasına bağlı bulunmaktadır.

4. ARAZİ DÜZENLEME'NİN DİĞER YARARLARI

Arazi Düzenleme çalışmalarının tamamlanması ile,

- Bölge'deki toprak mülkiyeti durumu düzene girecek; halen bir parselde bazan 80-90'a kadar olan malik sayısı genellikle bire ve bazan iki- üçe inecek ve bunu sonucu, verimli toprak kullanımını engelleyen çok hisselilik, büyük ölçüde ortadan kalkacaktır. Buna paralel olarak da, bütün malikler müstakil mülkiyet sahibi olacaklardır,
- Mülkiyet kayıtları yenilenmiş, var olan noksan ve hatalar giderilmiş, hisse hataları tamamen düzeltilmiş olacaktır,
- Kadastro planları hassas biçimde yenilenmiş olacak,
- Bundan sonra tapu ve kadastro işlemlerinin bilgisayar desteğinde daha hızlı ve hatasız yürütülmesi imkan dahiline girecektir.

5. GAP'DA ARAZİ DÜZENLEME

5.1 İLK PROJELER

63.000 Ha'lık alan (43.000 Ha Harran Ovası'nda ve 20.000 Ha Ceylanpınar' da) ilk arazi düzenleme çalışması, 1989 yılında DPT' nin koordinatörlüğünde ihale edilmiştir; çalışmalar halen devam etmektedir.

1990 yılında da, Harran Ovasının 80.000 Ha'lık kısmı 40.000 Ha'lık iki ayrı Arazi Düzenleme Projesi olarak Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından ihale edilmiştir (Kroki 1).

Projelerin alan olarak büyüklükleri Türkiye' de ve hatta Dünya'da uygulanmış en büyük projelerdir; içerik olarak kapsamları da şimdiye kadar Türkiye' de uygulanmış en geniş kapsamlı projeler olarak kabul edilebilir.

5.2 MÜLKİYET BİLGİLERİ

Çalışmaların sağlıklı yürütülebilmesi, büyük ölçüde tam, doğru mülkiyet ve harita veri tabanına bağlı bulunmaktadır. Bir yabancı toplulaştırma uzmanının ifade ettiği gibi, "ARAZİ DÜZENLEME, TOPRAK MÜLKİYETİNDE BİR YENİDEN DÜZENLEMEDİR". Yeniden düzenlemenin sorunsuz gerçekleştirilebilmesi için, tam ve doğru mülkiyet ve harita veri tabanı gerekmektedir. Arazi Düzenleme Proje'lerini yaptırmak isteyen Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nde soruna böyle yaklaşmış ve en gelişmiş teknolojileri kullanarak, düzeltilmiş-güncelleştirilmiş mülkiyet ve konum verileri elde edilerek, çalışmaların yürütülmesini öngörmüştür.

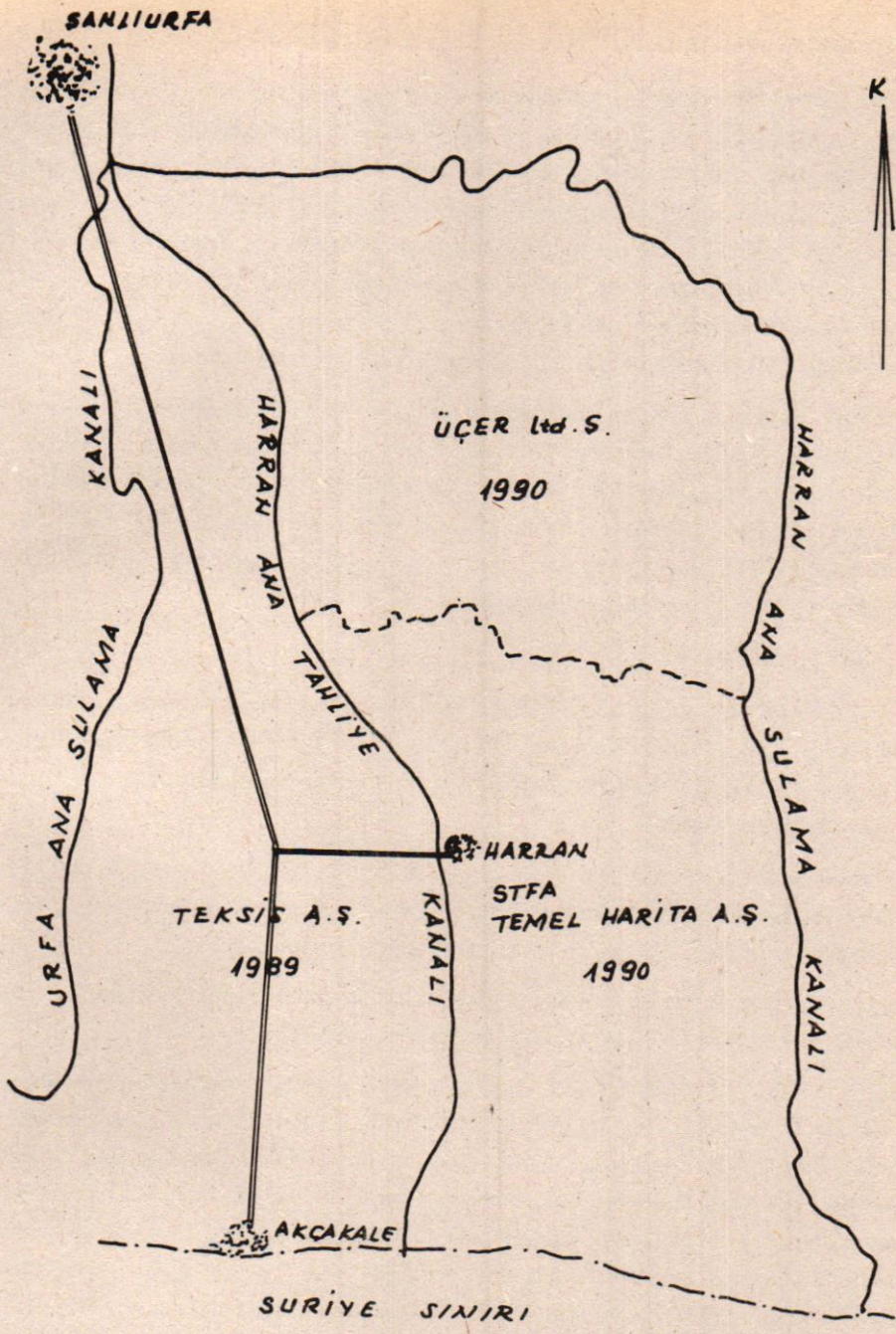
5.2.1 Malik Bilgilerinde Sorunlar:

Bölgenin en son olarak 1972 yılında kadastro tamamlanmış olmasına karşın, kadastroya o günün kurallarına göre kolayca yapılmış olan itirazlar, henüz mahkemelerce karara bağlanmış ve dolayısıyla çözüme kavuşturulmuş değildir. Temel Harita Firması iş alanında kalan 50 köyün dörtte birinde, köyün tümüne yapılmış itirazlar hâlâ çözüme kavuşturulmamış, itiraz yapıldığı gündeki gibi beklenmektedir.

Kadastro'nun 1970'li yıllarda çok sonuca götürülmesi amacıyla ve çok hızlı yapılmaya çalışılması sonucu,

*Malik adı ve soyadında önemli noksan ve hatalar yapılmıştır.

- = aynı malike ait Hüseyin adı, bir kez Hüseyin, bir kez mahalli söyleyişle Hüsen yada Hüso biçiminde yazılabilmektedir.
- = Eyüp adı, zaman zaman Eyyüp, Eyyup, Eyup biçiminde ve dört ayrı isim olacak şekilde yazılabilmektedir. İzzettin adı, İzzeddin, İzeddin, yada İzettin biçiminde yazılmıştır.
- = Tapu kütüklerinde soyadı yazılamamış bir çok kişi bulunmaktadır.
- = Ölü malik adına yazılmış ve halen herhangi bir işlem yapılmamış kayıtlar bulunmaktadır.
- * Kadastro sırasında da daha sonraki işlemler sırasında da hisse hataları yapılmıştır ve halen de düzeltilememiş hisse hataları bulunmaktadır.
- * Çok az karşılaşılmakla birlikte, tapu kayıtlarında elbirliği halinde mülkiyet (iştirak halinde mülkiyet) görülmektedir. Bu, müstakil mülkiyet edinmek isteyen malikler için sorun yaratacaktır.

ÜÇER Ltd.Ş.
1990

Kroki : 1

5.2.2 Yüzölçümü Hataları

Arazi düzenleme projeleri, kullanılabilen her aşamada bilgisayar destekli olarak yürütülmekte ve bütün harita ve planlar sayısallaştırılmaktadır. Sayısallaştırılan ve daha sonra sayısal değerlerle çizilen kadastro planları, önce kadastro kontrol ekibinin kontrolundan geçirilmekte ve kadastro planları ile tam çakışması sağlanmaktadır. Bu işlemten sonra sayısal değerler kullanılarak her parselin yüzölçümü hesaplanmaktadır. Kadastro planlarının daha önce yapılan kontroller sonucu hatasız olduğu belirlenmiş ise, sayısal değerlerle elde edilen yüzölçümleri, kuramsal olarak tam ve doğru olarak kabul edilecek değerlerdir.

Yapılan çalışmalar sonucu, genellikle hemen her köyde tapu kaydı ile sayısal değerler ile yapılan hesaplama sonucu bulunan yüzölçümü değerleri arasında ortalama % 10 dolayında farklara rastlanmıştır. Bu değerlerin, sayısal değerlere göre, elde edilen sonuçlar esas alınarak, düzeltilmesi gerekmektedir. Bu amaçla 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 41. maddesine göre maliklere gereken tebligat işlemleri yapılmaktadır.

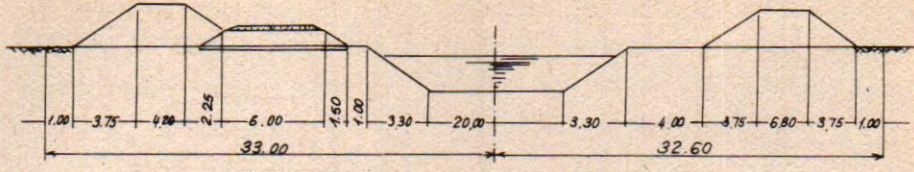
5.3 Blok Planları

Arazi Düzenleme çalışmaları, sulama tesisleri dolayısıyla gündeme gelmiştir. Bu bölge için, sulama kanalları ile çevrili adalar, Blok olarak adlandırılmaktadır. Bloklar, parsellerde yapılacak yeniden düzenlemenin dış sınırlarını ve iskeletini oluşturmaktadır.

Sulama ve tahliye (boşaltım) tesisleri, arazinin topoğrafik durumuna bağlı biçimde projelendirilmek zorundadır. Bu nedenle, blokların oluşturulmasında, yol yada diğer sınırlayıcı faktörler hemen hiç etkili olamamaktadır.

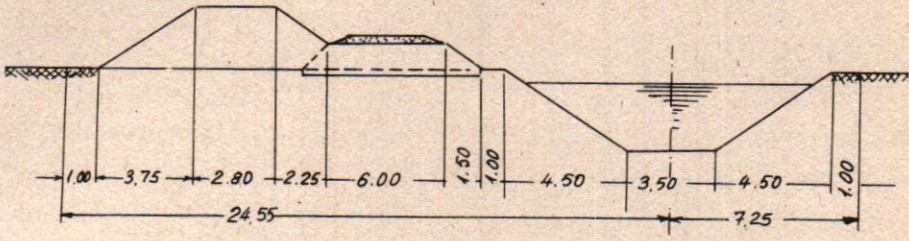
Blokların oluşturulabilmesi için, sulama tatbikat projelerinin hazırlanmış ve hatta DSİ Gn. Müd.'ce onanmış olması gerekmektedir.

Bölge'nin 1970'li yıllarına ait 1/5000 ölçekli standart topoğrafik haritaları üzerinde hazırlanmış 1987 tarihini taşıyan kat'i projeler bulunmaktadır. Ancak, arazi düzenleme açısından özel önemi olan kanal kamulaştırma şerit genişliğinin belirlenebilmesi için, tahliye yada klasik sulama kanallarının tatbikat projeleri gerekmektedir. Örneğin, iş alanı içinde bulunan HT 10 boşaltım kanalının Harran ana tahliye kanalına katıldığı yerde ilk 2000 m. uzunlukta kanalın kesiti, Şekil 1'deki gibidir ve akış yönüne bakışta kanalın sağında kamulaştırma şerit genişliği 32,05 m; solunda kamulaştırma şerit genişliği 31,50 m'dir. Ana tahliye niteliğinde olan bu kanalın Kesit 1'deki taban genişliği 20,00 m'dir.

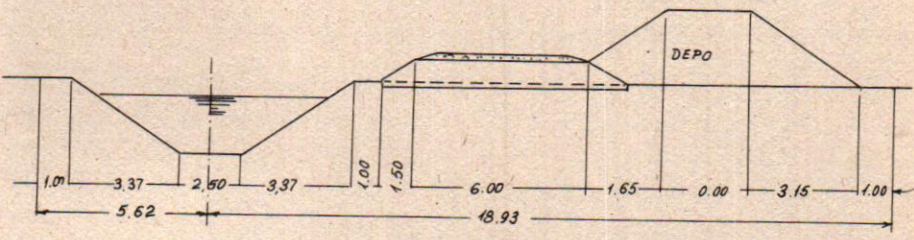
Şekil 1- HT 10 Kesit 1'de kamulaştırma şerit genişliği

Aynı kanalın 15. kilometresindeki kamulaştırma şerit genişliği ise, Şekil 2' de görüldüğü gibi, kanal taban genişliği 3,50 m ve kanalın sol tarafında genişlik 24,55 m, sağ tarafında 7,25 m'dir.

Şekil 2- HT 10 Kesit 8'de kamulaştırma şerit genişliği

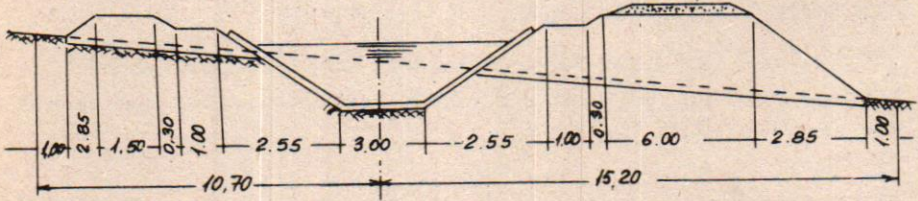
Aynı bölgede bir başka boşaltım kanalının 0+000 m ile 3+000 m arasında kalan 1. kesitte şerit genişlikleri, Şekil 3'de görüldüğü gibi, kanalın sol kenarında 5,48 m ve sağ tarafında 18,78 m'dir.

Şekil 3- HT 8 Kesit 1'de kamulaştırma şerit genişliği

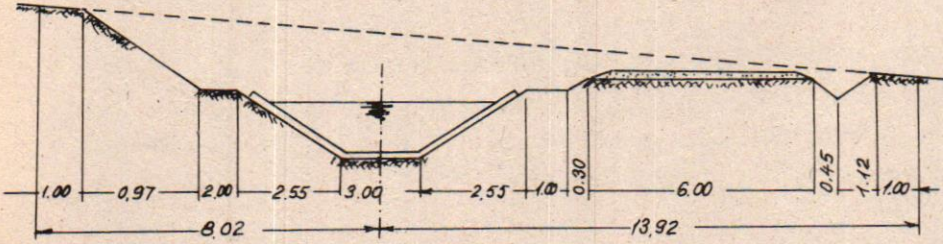
Sulama kanallarında da durum benzer biçimdedir. Kanalın şerit genişliği, şulama yapılacak alanın miktarı ile birlikte çeşitli faktörlere bağlı olarak,

değişmektedir. Bölgenin büyük sulama kanallarından biri olan HY 14 kanalının Kesit 2'de menbaya bakışta ve dolgu yapılacak kısımda kanalın ekseninden itibaren sol tarafında 10,70 m ve sağ tarafında 15,20 m; kanalda yarma yapılacak kısımda ekseninden itibaren sol tarafta 8,02 m ve sağ tarafta 13,92 m olarak görülmektedir (Şekil 4).

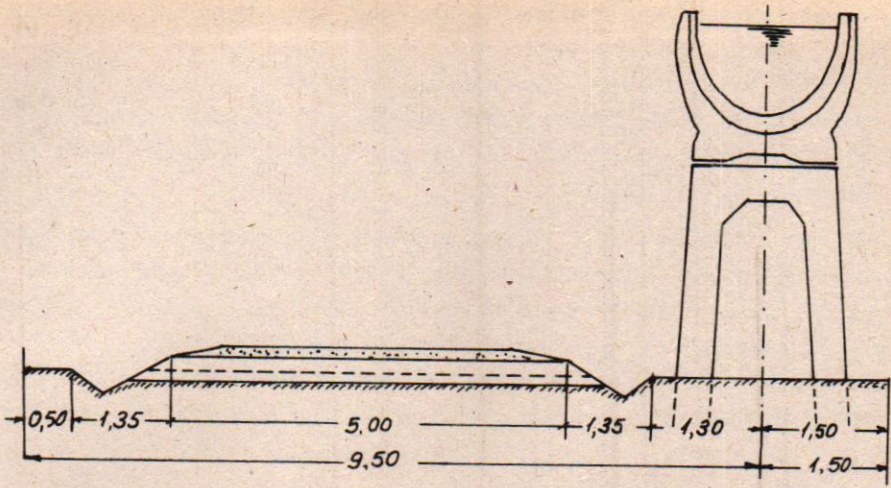
Şekil 4- HY. 14 Kesit 2'de kamulaştırma şerit genişliği

HY 14 sulama kanalının 19+146 - 20+640 m'leri arasındaki kesit 15'de dolgu yapılması gereken kısımda, kanalın ekseninden itibaren solunda 6,80 m ve sağında 11,30 m şerit genişliği görülmektedir.

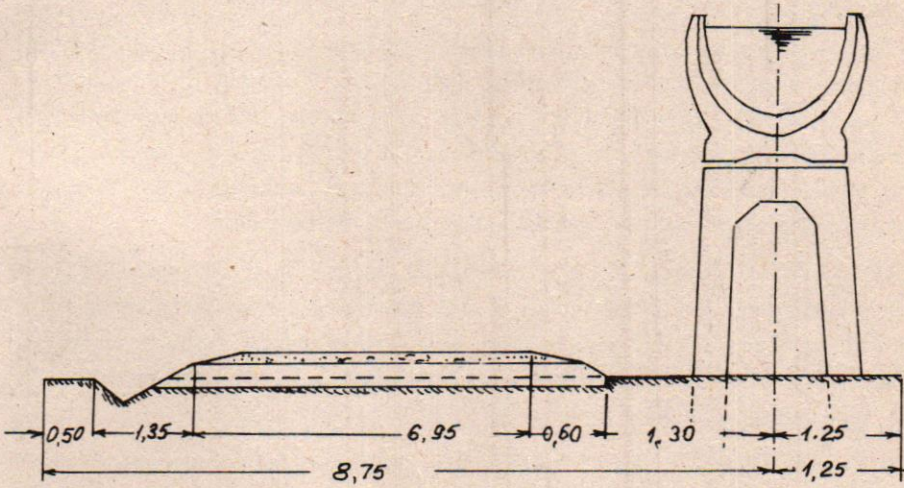

Şekil 5- HY 15'de kamulaştırma şerit genişliği

Kanalet olarak yapılacak kanallarda kamulaştırma şerit genişlikleri standartlaştırılmıştır. Buna göre, yedek sulama kanallarında, kanalın sulama yapılacak kısmında ekseninden itibaren 1,50 m ve yol yapılacak kısmında 9,50 m (Şekil 6); tersiyer kanallarda bu miktarlar 1,25 m ve 8,75 m olarak belirlenmiştir (Şekil 7). Ancak hangi yedek kanalın hangi noktasına kadar klasik kanal ve daha sonra kanalet olacağı; ya da herhangi bir tersiyerde klasik kanal yapımı sözkonusu ise hangi noktaya kadar klasik ve daha sonra kanalet yapılacağı, yine tatbikat projeleri ile belirlenmektedir.

Şekil 6- Yedek kanaletlerinde kamulaştırma şerit genişlikleri

Şekil 7- Tersiyer kanaletlerinde kamulaştırma şerit genişlikleri

Yukarıdaki basit incelemeler göstermektedir ki, arazi düzenleme çalışmaları açısından önemli olan şerit genişlikleri, her kanal için ve kanalın değişiklik gösteren her kesiti için farklı olmaktadır. Bu genişliklerin hesaplanabilmesi için ise, kanalın tatbikat projeleri gerekmektedir.

Oysa uygulamada, tatbikat projeleri sulama tesislerinin yapımı ile birlikte ihale edilmekte ve bir ölçüde sulama tesisleri yapımı ile birlikte ya da onlardan biraz önce hazırlanmaktadır. Dolayısıyla, arazi düzenlemede yeni parsel planlarının iş adımı çoğu zaman gecikmektedir.

Bu durum, "önce sulama tesisleri ve daha sonra arazi düzenleme çalışmaları yapılın" önerisini gündeme getirmektedir. Oysa sulama tesisleri tamamlandı-ğında tarlaya su verilebilmesi için, özellikle tesviyenin ve tarla drenajının tamamlanması gereklidir. Durum böyle olunca, her işletmenin parseli belli olmalı ki buna göre uygun tesviyeleri yapılın ve bundan sonra da tarlaya su verilsin.

Ayrıca, arazi düzenleme daha sonra yapıldığında, bir işletmenin eskiden tek ve 1000 dönüm gibi oldukça büyük olan parseli, ki bölge durum genellikle böyledir, sulama ve boşaltım kanalları ile belki 3-4 parçaya ve hatta bazan 7-8 parçaya bölünebilecek ve bu parçalar arasında da birbirlerine geçiş sorunları ortaya çıkacaktır. Bu durum ise, eskiye oranla çok daha fazla tarımsal işleme güçlükleri yaratacak ve toprak sahipleri arasında da huzursuzluk kaynağı olacaktır.

Bu nedenle, sulama tesisleri ile arazi düzenleme projelendirme çalışmalarının tam bir paralellik ve eşgüdüm içinde yürütülmesi gerekmektedir.

5.4 ORTAK KULLANIM ALANLARININ KARŞILANMASI

3083 sayılı "Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu", arazi düzenleme yapılmakta olan alanlarda sulama- drenaj kanalları, köyler arası ve köyiçi yollar, köy toplantı alanı vb. ortak kullanım alanlarının karşılanması konusunda bir düzenleme getirmemiştir. Bunun sonucu, arazi düzenleme alanında, özellikle sulama ve boşaltım kanalları için ihtiyaç duyulan toprakların karşılanması için kamulaştırma gerekmektedir.

3083 sayılı kanuna göre, sulama alanlarında yapılan arazi düzenleme' de, bu ortak kullanımlar için gerekli olan % 3-5 dolayındaki toprak ihtiyacının varsa Hazine toprakları ile ihtiyacın karşılanması, Hazine toprağı yoksa yada ihtiyaç Hazine toprakları ile karşılanamıyorsa, kamulaştırma yönüne gidilmesi önemli bir adaletsizlik ve devlet için önemli bir masraf yaratmaktadır.

Oysa, gerek sulama tesisleri yapımı, gerek arazi düzenleme çalışmaları ve gerekse bunlardan sonra yapılacak tarlaiçi hizmet ve tesisleri büyük masraflar gerektiren yatırımlardır ve bu yatırımlar, hemen sadece o çevre de toprağı bulunan kişilere sunulan yatırımlar biçiminde olmaktadır. Bu nedenle, devletin ayrıca birde kamulaştırma işlem ve masraflarına girmesi, doğrusu ülkenin diğer yörelerindeki çiftçiler dikkate alındığında, adaletsizlik yaratıcı niteliktedir.

Nitekim, Köy Hizmetleri Gn. Müd. tarafından Arazi Toplulaştırma Tüzüğüne göre yürütülmekte olan arazi toplulaştırma çalışmalarında, Türk Medeni Kanunu'nun 678. maddesi uyarınca, toprak maliklerinden toprak varlıkları ile orantılı kesintiye gidilmektedir.

Adaletsizlik yaratan bu durumun ortadan kaldırılması için, 3083 sayılı yasaya bu konuda bir hüküm eklenmesi, yada kısa vadede 3083 sayılı yasaya göre yapılmakta olan uygulamaların da isteğe bağlı arazi düzenleme şekline dönüştürülmesi ve istekler belirlenirken de toprak sahiplerinden, Arazi Toplulaştırma Tüzüğü'ne göre yapılan uygulamalardaki gibi,

“sulama-tahliye kanalları, yol, köy toplanti alanı vb. ortak kullanım alanları ihtiyacı için gerekli olan alanlar dolayısıyla, arazimde % 5'e kadar olacak toprak azalmalarını kabul ediyorum.”

biçiminde bir ifadenin imza karşılığında sağlanması uygun bir çözüm yolu olacaktır.

BİLDİRİNİN TARTIŞMASI

OTURUM BAŞKANI- Soru sormak isteyen arkadaşımız var.

EROL KÖKTÜRK- Gerçi zaman çok sınırlı ama, Hüseyin Hocamız “saatimi unutmuşum” diye bir yokladı hocamızı, hocamızda yemedi bunu. Yine de bu beş dakika içinde ne kadar yanıtlanabilir bilemiyorum. Sevgili Hüseyin Hocamız uzun yıllar üniversitede görev yaptı, bu konuları anlattı. Şimdi bir süreden beri de uygulamanın içinde bulunuyor. Acaba yeniden üniversiteye dönseydi, bu konuları anlatırken eğitim izlencelerinde bazı değişiklikler yaparmıydı, onu bilmek isterdim ben, yaşadığı bu pratikten sonra.

Bir diğer sormak istediğim soru da şu: Biz 1970'li yıllarda hep toprak reformundan konuşurduk. 1980'den sonra toprak reformu kavramı terk edildi ve bizim ülkemizde hep arazi tapulaştırması ön plana çıktı. Acaba bu bölgede, ki şu anda uygulama yapılan bölgelerde benim bildiğim kadarıyla yanılmıyorsam ülkemizde toprak mülkiyet dağılımının en çarpık olduğu bölgelerdir; böylesine bir alanda yapılmakta olan arazi toplulaştırması uygulaması bu dengesizliği hangi boyutlarda çözüme kavuşturacak? Yani orada feodal düzen tasfiye olacak da topraksız köylüler tarım işçisine mi dönüşecek ya da nasıl bir çözümleme, nasıl bir sosyal bir yapı ortaya çıkacak bunun sonucunda? Ya da topraksız köylülerin bu uygulamaya bakışları nedir orada, zaman zaman uygulama yapanlara belli tepkiler gösteriyorlar mı? Ve yine bir son soru da -uzadı galiba- kendileri bu düzenlemeyi yaparken orada hep sözü edilen o katılımcı planlamaya dönük olarak bazı uygulamalar yapacaklar mı ya da o bölgede yaşayan insanları bu uygulamalara katıyorlar mı, böyle düşünceleri var mı, bunları öğrenmek isterdim ama galiba yanıtlamağa sıra kalmadı. Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Yani ikiniz birden üniversiteye dönüp yeniden başlarsanız herhalde mümkün. Buyurun Hocam.

HÜSEYİN ERKAN- Ben ilk soruyu izin verirseniz Mehmet Gürler arkadaşımın sözü ile cevaplandırmak istiyorum. Aslında Mehmet Gürler arka-

daşımız üniversiteye sonradan gelen, ama birikimi ile gelen, bir kısa süre sayılabilir belki, herhalde 8-10 yıl civarında kalmıştı. Şimdi aradan bir 5-6 yıl da geçti, yine tabii çalışmalarını sürdürüyor ve özellikle imar planlama ve uygulama çalışmalarını. Diyor ki; "Eğer bugün üniversiteye dönecek olsam, söyleyeceklerim çok farkedecek, çok şeyler, çok da rahat söyleyeceğim" diyor.

Sanıyorum evet, doğru; yani çok şeyleri çok rahat söyleyebilirim. Ve onu yaşadım da hayatımda. Ben kadastrodan üniversiteye geçtim. Kadastro konuları açıldığı zaman o dersleri işliyorum ama, yaptığım konuları anlatırken rahatlığımı hiç başka yerlerde, başka zamanlarda duyamıyorum. İnsanın yaptığı, insanın özümlediği, düşünerek yaptığı şeyleri anlatması da çok kolay oluyor. O açıdan mutlaka çok farklı olurdu.

Evet, toprak reformu, sadece şunu söyleyebilirim; zaman zaman da daha önce konuşuldu; tabii aslında kanunun ismi de öyle. "Tarım Reformu" diye geçiyor ama, onun da alt ve üst sınırları öngörölmüş durumda. Mesela bu bölge için diyor ki: "Sulu topraklarda 60 dekar orta 3 ncü sınıf toprak ve 60 dekar verilecek toprak miktarı, yani en az olması gereken bir işletmenin toprak miktarı ve bir işletmede bulunabilecek en yüksek toprak miktarı da yine sulu da 600 dekar" diyor. Norm 10 katı olarak kabul edilmiş.

Bunu da, aslında eğer Hazine arazisi var ise, bu çalışmayı idare ile beraber yapma sözleşmemizde geçen hükümlerden. Dolayısıyla, bir ölçüde de toprak dağıtımı, topraklandırma, toprak reformu bir ölçüde işin içinde denebilir de.

Katılımcı planlama, evet efendim, aslında bu işte sanıyorum katılım biraz daha yüksek, En azından baştan mülkiyet verilerini alırken, verirken; mesela biz şimdi demin size arz ettiğim o hataları, noksanları gidermek üzere diyoruz ki, köylüleri hazırlıyoruz, tesbit ettiğimiz hataları, gönderiyoruz köylülere, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün bir 1458 sayılı Genelgesi vardır. Orada der ki, "Köy İhtiyar Heyeti, mahalli en büyük mülki amir, onların onayladığı bir belge ile tapu eğer; mesela isim, soyadı, baba adı gibi şeylerde yanlışlıklar varsa, onlar düzeltilebilir" der. Biz o sebeple köylüyle bir baştan ilişkiye giriyoruz. Ben de ilk gittiğim aylardaydı; hemen bir 15- 20 köye gittim, görüştüm; özet olarak onların düşüncelerini, sıkıntılarını veya isteklerini tesbit etmeye çalıştım. Bu katılımcılığın sanıyorum ilk adımlarından biri olarak sayılabilir. Sonra da zaten asıl mülakat yapacağız çiftçilerle. Onların nelerinde toprak istediklerini tesbit etmeye çalışacağız. O aşamada da yine bir ölçüde bir katılım düşünülebilir. Daha sonra ilan edeceğiz, gelecek, gidecek, itirazlar, istekler olacak. Sanıyorum, mesela kentsel alanlardaki çalışmalara oranla bu alanda daha bir yüksek oranlı katılım denebilir bu çalışmaya, sanıyorum. Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Efendim, çok teşekkür ediyoruz Sayın Hocamıza. Saat 12.15. Birkaç dakika daha dinlemeğe sabrınız ve gücünüz varsa, bugünkü toplantıyı kapatmadan önce size çok kısa bir özet sunmak istiyorum.

1950 yılında genç, çiçeği burnunda bir mimar olarak Harvard' da Hintli öğrencilerin yaptığı, Nehru onuruna düzenlediği bir ekonomi toplantısına katılmıştım. Toplantının seminerin konusu ve teması; "Tarımsal Bir Ekonomiden Endüstriyel Bir Ekonomiye Geçişin Yapısal Sorunları" idi. O yıllarda bunun ne demek olduğunu hiç anlamadım. Neye rağmen anlamadım, 1945-46'da "Toprak Reformu mu yoksa Tarım Reformu mu önce gelsin" tartışmasının yeni bir partinin doğuşuna sebep olduğunu bildiğim halde bunun anlamını anlamamıştım ve bugün mutlulukla görüyorum ki, 1992'de, biz bu sorunların tam göbeğinde ve bu sorunları tartışıyoruz. O bakımdan, bu sorunları gündeme getiren ve gündemde tutan haritacı arkadaşlarıma, meslektaşlarıma teşekkür ediyorum ve onları kutlamak istiyorum ve onların yaptığı bir başka büyük hizmeti de dikkatlerinize sunmak istiyorum. Elimde 3 ncü Kurultayın zabıtları var. Yani haritacı arkadaşlarımız bunu yalnız konuşmuyorlar, yazıya döküyorlar ve kalıcı olmasını sağlıyorlar. Bu bakımdan kendilerini kutlamak gerekir.

Bugünkü oturumumuzda Orhan Doğan arkadaşımız Müsteşar adına konuşurken ne kadar iyi yapacağını bilemediğini söyledi ama, Medeni Kanundaki değişikliklerin önemi üzerinde durdu ve dikkatlerimizi oraya çekti.

Olca Ünver arkadaşımız GAP uygulamasını bize sundu; niyeti çok iyiydi, genişti, fakat zamanımız dar olduğu için ve benim de bunu genişletme imkanım olmadığı için sözlerini biraz kısaltmak zorunda bıraktım. Bu yüzden Kurultay Başkanından "Biraz sert Oturum Başkanı" iltifatını da aldım ama, eğer bu -sert demeyeyim- disiplini göstermeseydim, bu toplantıyı bu saatte bitiremez ve bundan sonraki oturumların hakkını almak zorunda kalabilirdik diye düşünüyorum.

Efendim, Ahmet Saylam arkadaşımız sulama kullanım ilişkisi üzerinde durdu ve kullanma planlarında veya sulama planlarında bu koordinasyonun sağlanmadığını, yani sulama yapılırken kullanımın, kullanım yapılırken sulamanın dikkate alınmadığını ve buradaki kesintilere dikatimizi çekti. Daha da önemli olarak, kaybedilmiş tarım toprağının kazanılamayacağını gündeme getirdi. Hani bir slogan var Türkiye'de; en ucuz enerji kullanılmayandır diyor. Ama, galiba tarımda, en iyi toprak kullanılan topraktır, bir defa onu elden çıkartırsanız, onu yerine koymak mümkün değil.

Sayın Demirel arkadaşımız, söze kadın erkek bir feminist gibi başladı ve protesto ediyorum demedi ama, bu uygulamaya katılmadığını nazik bir dille getirdi. Uygulama veya Yönetim Kurulunda, düzenleme kurulunda bulunmadığı

için sözü üzerime almıyorum; ama şu gözlemi yapmaktan da kendimi alamıyorum: Biraz önce saydım, bu oturumda 4 tane hanım arkadaşımız vardı, ikisi ayrıldı, galiba iki tane kaldılar. Yani eğer yönetimde daha geniş yer almayı arzu ediyorlarsa, ki benim gönlüm tamamen onlardan yanadır, katılımın daha geniş olması lazım.

Ve toprak meselesinin hanımların katılımı ve desteği olmadan çözümlenebileceğini de sanmıyorum. Yani, bu yalnız erkeklerin politikası değil, hanımların bu işe sahip çıkması lazım. Nasıl evlerimizde, ailemizde kuş yuvasına sahip çıkıyorlarsa, ülkenin topraklarına, toprak sorunlarına da hanımların eğilmesi gerekiyor. Bu, bütün vatandaşlarımızın olduğu kadar, onların da işidir.

Kendilerini destekliyorum; ama, sorun burada söylemekle çözeceğimiz bir sorun değil, Türkiye'deki laik eğitimi gerçekleştirmekle çözümlenebilir. Ortaöğretimde değerli arkadaşlarım, 2 erkeğe karşılık 1 hanım var, aynı oran üniversitede devam ediyor; 2 erkeğe 1 hanım. aynı oran öğretim üyeleri arasında devam ediyor, 2 erkek öğretim üyesine 1. Ama, bu da kabul etmek gerekir ki, 2'ye 1 oranın çok altında bir temsil var. Bunu artırmak olanakları, imkanları düşünülebilir.

Değerli arkadaşımız bu kısa özetinden veya gözleminden sonra bir başka noktaya da değindi; Türkiye'deki nüfus yapısının değişmesi sonucunda tarımın milli gelirdeki payının düştüğünü bize söyledi. Yani tarım nüfusu artıyor; ama tarım sektöründe çalışan nüfusu ne alıyor, sonuç olarak tarım sektörünün milli ekonomideki payı azalıyor.

Daha önce yapılmış bir gözlemden, dendi ki, Türkiye'nin birinci sınıf tarım arazileri endüstriye açılıyor, konut alanlarına açılıyor. Acaba burada bizim görmezlikten geldiğimiz bir işbirliğimi var? Yani, birinci sınıf tarım topraklarını endüstriye ve konuta açanlar acaba bunların, bu güzel toprakların sahipleri mi? Yani, mademki tarımda verim bu kadar düşüyor, tarımcı olmaktan kurtulmanın yolu, Bursa Ovasında yaptığımız gibi bunu endüstriye satmaktır. Hiç olmazsa bunun ilk satıştaki geliri mal sahiplerine geçici bir rahatlık sağlayabilir...

Yani, burada tekrar bir ulusal bilinçlenme sorunu görüyorum. Bu politikanın düzenlenmesi veya düzeltilmesi, sadece sınırlamayla olmaz; ama, tarım toprağına sahip olan vatandaşların, "Efendim, senin toprağın çok değerlidir, lütfen bunun kıymetini "bil" demekle olmaz; diğer ülkelerde gördüğümüz gibi, o değer hakkını tarımcıya vermek gerekir. Eğer siz onu vermezseniz, bu değer kanunla sağlanamaz diye düşünüyorum.

Hüseyin Erkan arkadaşımız, son olarak düzenleme üzerinde durdular ve haklı olarak dediler ki, "Bir kavram kargaşası var gibiydi" Ama, onu düzeltme

fırsatını da buldular sanıyorum, yani düzenlemeyle kullanımın birbirinden çok da bağımsız olmadığını söylediler, tıpkı koordinasyonun yönetimden ayrılama-yacağı gibi. Koordinasyon, yönetimin işlevlerinden bir tanesidir. Düzenleme yapmadan nasıl kullanırsınız, kullanımı düşünmeden nasıl düzenleme yapabilir-siniz? Tabii ki bunlar birbirine son derece bağlı hususlar.

İsmail Gündüz arkadaşımın sorduğu bir soruyu cevaplamasına imkan verme-miştim; ama, izin verilerse bu sorumluluğu üzerime almak istiyorum.

Orman politikasında kullanım ve kiralamanın önemi üzerinde durdular. Biz malını kullanmayan, muhafaza eden gardiyanlara benziyoruz; ne kullanıyoruz, ne de kullandırıyoruz. Oysa mimari ve şehir mirasında görülmüştür ki, en iyi koruma kullanmadır. Eğer ormanınızı kullanamıyorsanız, iyi işletemiyorsanız, ben size haber vereyim koruyamıyorsunuz. İyi koruma iyi kullanmayı gerekti-rir. Bu da arkadaşımın önerdiği belki bu tedbirlerle olabilir. Eğer tapula-yamıyorsanız, Orman Kanununu değiştiremiyorsanız kiralayınız. Kirayı veren kişi ona sahip olacaktır. Ama, bu tek başına bir çözüm olmayabilir; kullanımı, uygulamayı da denetlemek lazım. Eğer, "ben bunu kiraladım, istediğim gibi kullanırım" diyor ise, o zaman bu günleri de aranız diye düşünüyorum.

Arkadaşlarımı dinlerken, tabii son olarak söz "Tarım reformu mu yoksa top-rak reformu mu" tartışmasına geldi. Konunun başlangıcı 1940'lara gidiyordu ve tarım reformu öncelik kazandı. Niçin? Çünkü, toprak reformu o günün si-yasi iktidarını çok rahatsız etti. 1850'lerde başlayan toprak yağması, yani Os-manlı toprak rejiminden çağdaş toprak rejimine geçiş ve mülkiyet simgeleri altında toprağın yağma edilişi bu toprakları kullananları rahatsız etti ve bunlar Meclis'te toprak reformunu engellediler, önce tarım reformu, sonra toprak re-formu dediler.

Şimdi her konuda değerli arkadaşlarım, Japonya'yı kendimize örnek alırız. Yalnız toprak reformunda, Japonya'da toprak reformu yapıldığını bilenleriniz var mı bilmiyorum, herhalde duyanlarımız olmuştur. Dünyanın en ciddi, en ve-rimli toprak reformunu Japonya'da gördüm; toplulaştırma var, sulama var, kullanım planı var, toprak reformu var. Bir sürü yere dağılmış, pek çok çeşitli çok sayıda araziye toplulaştırıyorlar. Toplam olarak ne kadar araziniz var? Bu kadar. Şimdi, size birinci bölgeden bu kadar, ikinci bölgeden bu kadar; topluyoruz beton havuzlar içerisinde standardize edilmiş, 30'a 100'er metrelik, yani 3'er dekarlık bölümü parseller veriyorlar ve standart olarak da her tarımcıya 5 tane parsel veriyorlar, yani 15 dönümlük arazide bugün Ja-ponya dünyanın en yüksek tarım verimine ulaşmıştır. Yalnız Çeltikte 1'e 1000 almaya başladılar, 1'e 1000. Bu bir devlet sırrı değil, açıklıyorum; çünkü Japonya'yı anlatanlar bize hiç bunları söylemiyorlar. Çünkü orada bir toprak reformu yapılmıştır. Ama, zorla mı yapılmıştır? İşte işin püf noktası

belki burada. Hayır, Sendar Bölgesinde bu uygulamayı yapan heyetle bir hafta, 10 gün kadar çalıştım, yaklaşımlarının ilkesi şudur ve bunu merkezi hükümet de desteklemektedir:

Bir uygulamaya başlıyorlar pilot proje gibi. Köylere diyorlar ki, "Burada bu işi, bu hizmetleri yapmaya hazırız; bizi istiyormusunuz?" Yarısı istiyor, yarısı istemiyor. İsteyenlerden oluşan bir alanı tanımlıyorlar ve uygulamayı yapıyorlar. Sonuç o kadar başarılı ve o kadar verimli ki, bütün çevre sıraya girip, "Bize de gelin" diye hizmet bekliyorlar. Tabii diyacaksınız ki, acaba Japonya' da geçerli olan bu yaklaşım Türkiye' de geçerli olur mu? Bir anlamda geçerli olur; çünkü Türk duyduğuna değil, gördüğüne inanır. Onun eğer verimli olduğunu gösterirseniz, gösterebilirseniz sıraya girecektir. Ama, uygulama, dediğim gibi, yalnız toprak reformu değil, tarım reformu, sulaması, toplulaştırması, kullanımı, artı, toprak sahibi, mülkiyet sahibi arzu ettiği takdirde o bölgede, o yörede, o arz dairesinde, o iklim koşulları altında, yılda 2- 3 üretimden 4'e nasıl geçilebilir, bir defada kaç ürün birlikte ekilebilir; onun teknik danışmanlığı dahi bu toprak reformu komisyonları yapacak şekilde donatılmışlar idi. Merak eden ve de gitmek imkânını bulanlara, Japonya' ya gittiklerinde Sendar Bölgesinde Tayçova'daki çok başarılı toprak reformu çalışmalarına ilgi duymalarını ve ziyaret etmelerini dilerim.

Japonlar Tokyo'yu göstermeye çok meraklıdır; ama bu tür şeyleri ancak siz isterseniz görebilirsiniz.

Sözü çok uzattım ve de galiba kendime de bir 10 dakika tanımıştım. 12.30'dan önce toplantıya son verirken, beni bu oturumun başkanlığına getirmekte veya beni bu şekilde görevlendirmekle onurlandıran değerli meslektaşlarıma, eski öğrencilerime teşekkür ediyorum, Kurultayınıza başarılar diliyorum. Afiyet olsun.